

O'QUVCHILARGA O'ZBEK TILIDAN MASOFAVIY TA'LIMNI TASHKIL QILISH IMKONIYATLARI

Xudayarova Muxabbat Tajimuratovna
f.f.n., dots. Nukus DPI

Narimova Ozoda Karimboy qizi
*O'zbek tili va adabiyoti ta'lim yo'nalishi
4-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarga o'zbek tilidan masofaviy ta'limni tashkil qilish imkoniyatlarining o'ziga xos jihatlari ochib berildi. Shuningdek, darsni tashkil qilish yuzasidan onlayn platformalardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar berildi.

Kalit so'zlar: o'zbek tili, masofaviy ta'lim, onlayn kontent, onlayn platforma, *bookcreator.com, writereader.com.*

Kundalik turmushimizga zamonaviy axborot texnologiyalarining shiddat bilan kirib kelishi barcha sohalarda ish jarayonini tezlashtirish bilan birga axborot almashish borasida keng imkoniyatlar ochmoqda. Shu jumladan ta'lim jarayoniga ham o'z ta'sirini o'tkazmay qo'ymadi. Uning ta'sirida ta'lim tizimida masofaviy ta'lim tizimi vujudga keldi.

«Masofaviy o'qitish» va «masofaviy ta'lim» tushunchalari, ularning maqsadi va vazifalari, funksiyalari; masofaviy o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari va didaktik imkoniyatlari; masofaviy ta'limning pedagogik asoslari; masofaviy ta'lim tizimining tuzilmasi; masofaviy ta'limning tashkiliy shakllari; masofaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan talablar; masofaviy o'qitish texnologiyasi; masofaviy o'qitishning o'quv-metodik ta'minoti tarkibini bilishi kerak; Masofaviy o'qitish uchun o'quv-metodik materiallar tayyorlash texnologiyasi; masofaviy o'qitishning texnik ta'minoti va ular yordamida axborot almashinuvini tashkil etish; masofaviy ta'lim tizimida yangi axborot texnologiyalari vositalari va mahsulotlaridan foydalanish; masofaviy o'qitishning dasturiy va tashkiliy ta'minoti; masofaviy o'qitishda axborot almashinish shakllari va ularni tashkil etish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak; masofaviy o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari va didaktik imkoniyatlari; masofaviy ta'limning pedagogik asoslari; masofaviy ta'lim tizimining tuzilmasi; masofaviy ta'limning tashkiliy shakllari; masofaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan talablar; masofaviy o'qitish texnologiyasi; masofaviy o'qitishning o'quv-metodik ta'minoti tarkibi; va o'quv-metodik materiallar tayyorlash texnologiyasi; masofaviy o'qitishning texnik ta'minoti va ular yordamida axborot almashinuvini tashkil etish; masofaviy ta'lim tizimida yangi axborot texnologiyalari vositalari va mahsulotlaridan foydalanish; masofaviy o'qitishning

dasturiy va tashkiliy ta‘minoti; masofaviy o‘qitishda axborot almashinish shakllari va ularni tashkil etish haqidagi bilim, ko‘nikma va malakalariga ega bo‘lish kerak.

Zamonaviy axborot, kommunikatsiya va masofaviy ta‘lim texnologiyalari ko‘lamini kengaytirish o‘qituvchidan axborot kompetensiyasini, muayyan fanni o‘qitish mazmuni va maqsadlariga mos keladigan, o‘quvchilarning har tomonlama barkamol rivojlanishiga hissa qo‘shadigan texnologiyalarni tanlash va ulardan foydalanish qobiliyatini rivojlantirishni talab qiladi.

Oxirgi yillarda elektron ta‘limning an‘anaviy ta‘limga qaraganda afzallik jihatlari ko‘proq aniqlanmoqda. So‘nggi vaqtlarda ta‘lim oluvchilar va o‘qituvchilar an‘anaviy ta‘limning ba‘zi turlariga qaraganda onlayn ta‘limning afzalliklari ko‘proq degan xulosaga kelmoqdalar. Sababi, ta‘lim tizimida ta‘lim sifatini oshirishga qaratilgan raqamli o‘qitish platformalari ko‘paymoqda, bunda an‘anaviy va onlayn ta‘limning eng yaxshi tomonlari birlashtirilib aralash ta‘lim tizimi shakllantirilmoqda. Aralash ta‘lim narxining pastligi, moslashuvchanligi, bepulligi, bundan tashqari ta‘lim jarayonida murakkab texnologiyalarni qo‘llash afzalligi ushbu alternativa uchun sabab bo‘ladi. Bu tendensiyaga bo‘lgan qiziqish ta‘lim jarayonida talabalarga ta‘sir etadi va ta‘lim sifatini oshiradi. Ko‘pgina tadqiqotlar onlayn ta‘lim talabalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishga sabab bo‘lishini ko‘rsatgan, ya‘ni talabalarning mustaqil ta‘lim olishiga, individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda o‘quv jarayoniga moslashtirish qobiliyatini shakllantirishga asos bo‘ladi. Elektron ta‘limda rivojlanishini talabalarning raqamli dunyoda o‘zini erkin tutishi, ya‘ni kerakli ma‘lumotlarni yuklab olishi, tahlil qilishi, *onlayn kontentlardan* erkin foydalana olish qobiliyatida ko‘rishimiz mumkin. Vaqt o‘tgan sayin ushbu tendensiyaga texnologiyalarni qo‘llash asosida an‘anaviy ta‘limning hohlagan turi, metodi, ta‘lim berish usulini kiritishimiz mumkin.

Kontent yaratish – bu ma‘lum bir kontekstda oxirgi foydalanuvchi/auditoriya uchun har qanday ommaviy axborot vositalariga va ayniqsa raqamli mediaga ma‘lumotlarning hissasi.

Kontent – o‘z-o‘zini ifoda etish, tarqatish, marketing va/yoki nashr etish uchun „nutq, yozuv yoki turli xil san‘at turlari kabi biron bir vosita orqali ifodalanishi kerak bo‘lgan axborot vositasi“. Kontent yaratishning odatiy shakllariga veb-saytlarni saqlash va yangilash, blog yuritish, maqola yozish, fotosuratlar, videografiya, onlayn sharhlar, ijtimoiy media akkauntlarini saqlash, raqamli mediani tahrirlash va tarqatish kiradi.

Book Creator – bu raqamli kitoblarni yaratish mumkin bo‘lgan eng mashhur ta‘lim vositalaridan biridir. Sinfda kontent yaratishning eng oson, eng inklyuziv usuli.

U Android va iOS qurilmalarida va Chrome brauzerida mavjud. Xizmatdan foydalanish uchun ro‘yxatdan o‘tishingiz kerak.

WriteReader – o‘qituvchi va uning talabalari tomonidan multimedia kitoblarini yaratish uchun juda qiziqarli platforma. Ushbu qurilish majmuasining jozibasi talabalar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi hamkorlikdadir. Talabalar multimedia kitoblarini yaratishlari mumkin, agar kerak bo‘lsa, o‘qituvchilar talabaning loyihasiga hamrohlik qilish uchun tuzatishlar kiritadilar.

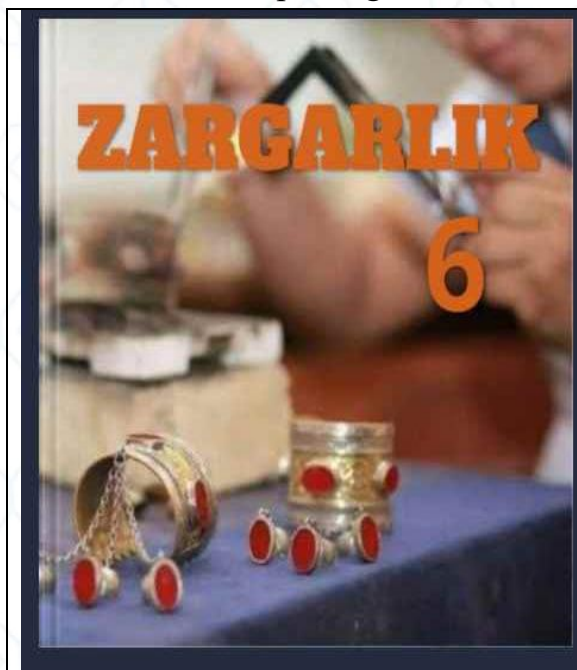
Kitobning har bir sahifasida o‘quvchilar yozish uchun oyna va o‘qituvchilarga tuzatish kiritish uchun oyna mavjud. Oyna kichik bo‘lsa ham, matn avtomatik ravishda hajmini qisqartiradi. Shuning uchun, bir sahifadagi yozuvlar bir nechta jumladan iborat bo‘lishi mumkin.

WriteReader kitoblari matn, tasvirlar va hatto ovozli yozuvlarni o‘z ichiga olishi mumkin. Tugallangan *WriteReader* kitoblariga onlayn kirish mumkin va chop etish uchun PDF formatida yuklab olish mumkin. To‘g‘ri, agar ingliz tilida yozilgan bo‘lsa. Afsuski, ruscha shrift PDF formatida saqlash va chop etish uchun qo‘llab-quvvatlanmaydi.

O‘qituvchi *WriteReader*da o‘z akkauntini yaratib, onlayn darslar yaratish imkoniyatiga ega. Siz o‘quvchilaringiz uchun qo‘lda hisob yaratishingiz mumkin. Sinf yaratganingizdan so‘ng siz sinf kodini olasiz.

Quyida **bookcreator.com** platformasida 6-sinf O‘zbek tili darsligida berilgan „Zargarlik“ mavzusiga ishlangan elektron kontentlarni taqdim etamiz.

Qo‘llanmani muqovasiga mavzu bilan bog‘liq holda dizayn berish mumkin.

O'ZBEK TILI TADQIQI VA TA'LIM MUAMMOLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

Muqovadan keyingi varaqda muallif mavzu yuzasida fikr-mulohazalarini bildirishi mumkin yoki o'quvchilarga tavsiyalar berishi mumkin.

6-sinf darsligida faqat 4 ta zargarlik buyumi nomi keltirilgan, ular *uzuk*, *zirak*, *zanjir*, *zebigardon* kabi.

O'quvchilar zargarlik yuzasidan ma'lumotlarni o'rganib chiqadi. Rasmlariga qarab turlarini ajratadi.

Qo'llanma orqali o'quvchilar ko'proq va to'liqroq ma'lumot oladilar.

O'ZBEK XALQI ZARGARLIK BUYUMLARI

"Tilla-bargak", "Gajak", "Tavq", "Marjon", "Zebigardon", "Nazigardon", "Zirak", "Bilakuzuk" kabi taqinchoqlar mavjud bo'lib, ularni kelinlar bezak sifatida taqishgan.

Tillaqosh	Tilla-bargak	Zebigardon
Kelinlar peshonasiga taqiladigan taqinchoq bo'lib, ma'danga qoshga o'xshatib shakli berish asosida yasaladi.	Bu ham peshonaga taqiladigan bo'lib, bir-biriga ulangan to'rtburchak tangalardan iborat va yuqori qismida marjon, feruza toshlar bilan bezatilgan gultimon tangachalar qatori joylashgan.	Ayollarning ko'ylaklari yoki choponlari ustidan ko'krakka taqiladigan taqinchoq hisoblanib, ko'ylakni yanada jozibali ko'rsatgan.

•Har bir xalqning milliy kiyimlari madaniyatini yaqqol aks ettirib turganidek, zargarlik buyumlari ham millatning urf-odatlari va an'analari o'zida mujassam etadi. Xususan, o'zbek va qoraqalpoq xalq madaniyatiga oid bo'lgan taqinchoqlar ham bir-birini takrorlamas jihatlarga ega bo'lib, zargarlik namunalari noyob turlaridan biri hisoblanadi. O'zbekistonda qadimdan zargarlik san'atining yirik markazlaridan biri bo'lgan Buxoro viloyatida ishlangan buyumlar Toshkent zargarlik buyumlari kabi shokilalarning ko'pligi, nafisligi bilan ajralib turgan.

O'zbek tili ta'limi tizimida zamonaviy axborot texnologiyalari o'quvchi so'z boyligini oshirish, fikrni og'zaki va yozma to'g'ri, ravon ifodalash mahoratini shakllantirish va rivojlantirishda o'qituvchining beqiyos yordamchisiga aylandi.

Matni diqqat bilan o'qing.

Zargarlik O'zbekistonda rivojlangan kasblardan biri. Zargarlik buyumlaridan **milliy liboslarni** boyitish maqsadida foydalaniladi. Bugungi mohir zargarlardan biri **Sultonmurod Farhodov** hisoblanadi. U yoshligidan zargarlikka juda qiziqqan. Maktabni tamomlagach, zargarlik kollejida o'qishini davom ettirgan. Sultonmurodning oylik daromadi o'rtacha **20-25 million** so'mni tashkil etadi. "Zargarlik buyumlariga ishlov berishda juda ehtiyotkorlik talab qilinadi", - deydi usta.

Bitta uzukni yasash **bir soat vaqt oladi**. Uzuk va zirak to'plamini yasash uchun **3-4 soat vaqt kerak** bo'ladi. Zanjir va bilaguzuklar tayyorlash uchun esa 3 soat vaqt ketadi. Avvallari zargar bir haftada yasagan buyumlarni hozir uskunalar 2-3 soatda yasaydi. Zargar bo'lish oson emas. Buning uchun zargar to'g'ri, halol, ijodkor va sabrli bo'lishi kerak.

Topshiriq. Matndan foydalanib, topshiriqni quyidagi namuna asosida bajaring.

Namuna 1. Zargarlarning oylik daromadi o'rtacha 20-25 million so'm.

1. Zargarlarning oylik daromadi taxminan qancha? (o'rtacha)
2. Uzuk va zirak to'plami qancha vaqtda tayyor bo'ladi? (3-4 soat)
3. Zargarlik buyumlari faqat qo'lda yasaladimi? (uskuna)
4. Zargar qanday bo'lishi kerak? (sabrli)
5. 583, 585, 999 raqamlari nimani anglatadi? (tilla)

O‘ZBEK TILI TADQIQI VA TA’LIM MUAMMOLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

O‘quvchilar bu qo‘llanma orqali har xil o‘yinli topshiriqlardan tashqari, audio va video materiallar orqali mavzuni chuqurroq o‘rganib oladilar.

Ushbu turdagi vazifa o‘quv videolariga interaktiv elementlar qo‘shish uchun mo‘ljallangan. Bunday mashqni yaratishda platforma xizmati sizga mavzu nomini kiritishni, YouTube videosiga havolani kiritishni va interaktiv videoga tavsif qo‘shishni taklif qiladi.

Zamonaviy texnologiyalar asrida onlayn xizmatlar va platformalardan foydalanish mashhurlik kasb etmoqda. Bugungi kunda Internet makonida har qanday o‘qituvchi o‘z kasbiy faoliyatida istalgan maqsadda foydalanishi mumkin bo‘lgan turli xil raqamli resurslar, vositalar va xizmatlar mavjud. Onlayn xizmatlar orqali interfaol topshiriqlar yaratish orqali o‘qituvchi vizual didaktik materiallarni yaratishni o‘rganib, o‘zining kasbiy malakasini oshiradi va shu orqali darsni yanada jonli, qiziqarli va ko‘rgazmali qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muhamedova S.X., Abdullayeva M.D., Yuldasheva Sh. Sh., Eshmatova Y.B. O‘zbek tili va adabiyoti ta’limida zamonaviy axborot texnologiyalari / o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Tafakkur bo‘stoni, 2018. - 264 b.
2. Umarova N. Til ta’limi va ta’limiy-elektron ishlanmalar // Til va adabiyot ta’limi. – Toshkent, 2005. - № 6. - B.75-79.
3. Худаярова, М. Т., Буранова, Ш. М., Юсупова, Г. А., & Сапарова, А. З. (2021). Қорақалпоғистон Ҳудудида Яшовчи Туркий Халқлар Тилидаги Таом Номларининг Лексик Қатламлари. BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI, 1(5), 25-32.

4. Atakhanovna, Y. G., & Azada, A. (2021, May). FEATURES OF THE USE OF MIXED EDUCATION IN UZBEK LANGUAGE CLASSES. In E-Conference Globe (pp. 77-80).
5. Ataxanovna, Y. G., Tajimuratovna, X. M., & Menglibayevna, B. S. (2023). ONA TILI DARSLARIDA NUTQIY KONIKMALARNI RIVOJLANTIRISH USULLARI. SCIENCE TIME JOURNAL, 1(3), 42-49.
6. Tajimuratovna, X. M., Menglibayevna, B. S., Ataxanovna, Y. G., & Menlibayevna, S. A. (2023). QORAQALPOG ‘ISTON HUDUDIDAGI EKKLEZIONIMLARNING O ‘ZIGA XOS SEMANTIK XUSUSIYATLARI. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 1(9), 25-30.